

Riktlinjer för arbete mot våld i nära relation

Dokumenttyp	Riktlinjer
Fastställt/uppriktad	Kommunstyrelsen 2019-04-10, § 54
Senast reviderad	Kommunstyrelsen 2022-02-16, § 9
Detta dokument gäller för	Socialtjänst
Giltighetstid	Tills vidare
Dokumentansvarig	Verksamhetschef för socialtjänst och samordnare för våld i nära relation
Dnr	2019-71

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	2
1 Kommunens ansvar	3
2 Aktuell lagstiftning.....	3
3 Mål	4
4 Syfte.....	4
4.1 Kommunstyrelsens ansvar	5
5 Definition av våld.....	5
5.1 Olika typer av våld.....	5
6 Särskilt utsatta/sårbara grupper	6
6.1 Missbruk och utsatthet för våld.....	6
6.2 Barn	6
6.3 Funktionsnedsättning.....	6
6.4 Hedersrelaterat våld och förtryck	7
6.5 Våld mot äldre	7
6.6 Våld i HBTQ relationer	7
7 Kommunstyrelsens ansvar att upptäcka våld.....	8
7.1 Insatser	8
8 Kommunstyrelsens organisation av arbetet mot våld i nära relation.....	8
8.1 Intern samverkan	8
8.2 Extern samverkan	9
9 Kvalitetssäkring.....	10
9.1 Uppföljning.....	10
9.2 Metodutveckling.....	10
9.3 Översyn av riktlinjer	10

I Kommunens ansvar

Kommunen har det yttersta ansvaret för att de som vistas och lever i kommunen får det stöd och hjälp de behöver. Kommunstyrelsens ansvar för våld i nära relationer styrs huvudsakligen av bestämmelserna i socialtjänstlagen. Andra relevanta lagar är kommunallagen, förvaltningslagen, sekretesslagen, brottsbalken (BrB 3-6 Kap) och Lag om Kontaktförbud. FN:s deklaration för mänskliga rättigheter och FN:s barnkonvention är övergripande riktmärken.

Kommunstyrelsen är ansvarig för att förutom direkt arbete med målgruppen tillhandahålla uppsökande och förebyggande insatser mot våld i nära relationer. Kommunen är vidare ansvarig för att samverka med andra myndigheter.

2 Aktuell lagstiftning

5 kap 11 § SoL förtydligar socialtjänstens ansvar för våldsutsatta i nära relationer: Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver. Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvarar för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver. Lag (2012:776).

5 kap 11 a § SoL riktar sig mot arbete med våldsutövare. Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. När socialnämnden fullgör uppgiften ska nämnden särskilt beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och dennes närstående. Lag (2021:645).

14 kap 1 § SoL handlar om anmälningsskyldighet till socialnämnden om det kommit till verksamhetens kännedom att barn far illa.

SOSFS 2014:4 6 kap. Utredning av våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld

1 § När socialnämnden får kännedom om att ett barn kan ha

1. utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, eller

2. bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående **ska** nämnden utan dröjsmål inleda en utredning om barnets behov av stöd och hjälp. Nämnden ska vidare bedöma risken för att barnet kommer att utsättas för eller bevittna ytterligare våld.

5 kap 1 § SoL beskriver att socialnämnden ska verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden.

3 kap 6 a § SoL beskriver att socialnämnden ansvarar för att det finns tillgång till öppna insatser för att kunna möta barns, ungas och vårdnadshavares olika behov.

2 kap 1 § SoL fastställer att varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.

3 kap 1 § SoL beskriver socialtjänstens uppgift att göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen, informera om socialtjänsten i kommunen, svara för omsorg och service, upplysningar, råd och stöd, vård och ekonomisk hjälp samt annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det.

3 kap 3 § SoL fastställer att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. För utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

3 kap 4, 5 § SoL beskriver nämndens uppsökande verksamhet, samt samverkan med andra samhällsorgan, organisationer och föreningar.

4 kap 1 § SoL hanterar rätten till bistånd.

11 kap 1 § SoL anger nämndens skyldighet att utan dröjsmål inleda utredning.

2 a kap SoL Beskriver bosättningskommunens ansvar.

2 a kap 8 § och 9 § SoL Handlar om ansökan om insatser i annan kommun.

4 kap 3 § Brb Barnfridsbrott Handlar om att det är straffbart att utsätta ett barn för att bevittna vissa brottsliga gärningar, såsom vålds- och sexualbrott i nära relationer. Barnen ses här alltid som brottsoffer.

3 Mål

Kommunstyrelsens mål för arbetet med våldsutsatta är att:

- Alla människor oavsett kön eller ålder skall ha rätt till ett liv utan hot, våld, förtryck eller annan kränkande behandling.
- Våldsutsatta personer ska mötas med respekt, empati och förståelse och ska snabbt få stöd och hjälp i sin situation.
- Våldsutövare ska erbjudas stöd för att förhindra fortsatt våld.
- Personal ska aktivt uppmärksamma våld i nära relationer genom att i alla ärenden fråga om våld.

4 Syfte

Syftet med riktlinjerna är att ge en generell beskrivning av kommunstyrelsens ansvar och därmed informera den enskilde, anhöriga och allmänhet om vilket stöd de kan förväntas få.

Riktlinjerna ska tillsammans med nämnd lagstiftning, Socialstyrelsens riktlinjer, allmänna råd och handbok samt kommunens mål utgöra ett stöd i arbetet med att besluta och utforma insatser.

4.1 Kommunstyrelsens ansvar

Kommunstyrelsen skall aktivt ge information och erbjuda stöd till våldsutsatta. När kommunstyrelsen får vetskap om att det finns barn i en relation där våld förekommer ska barnets behov av stöd utredas utan dröjsmål. Barnets föräldrar och andra till barnet närstående skall även erbjudas råd och stöd utifrån barnets behov. Kommunstyrelsen måste vidare utforma arbetet med de våldsutövande och deras ansvarstagande för sitt våldsbeteende. För kommunstyrelsen innebär detta att tjänstemän måste ha god kunskap om företeelser kring våld i nära relationer.

Insatserna ska präglas av helhetssyn, kontinuitet samt att den enskildes egna resurser ska tas tillvara. Den enskilde erbjuds en individuell planering genom bland annat en genomförandeplan. I genomförandeplanen ska beslut överföras till konkreta insatser för den enskilde. Insatserna följs upp kontinuerligt och dokumenteras i verksamhetssystemet. Varje beslut ska vara baserat på den enskilde individens behov. Riktlinjerna är därför vägledande och gäller aldrig utan undantag.

5 Definition av våld

Våld i nära relationer är ett allvarligt brott, ett socialt problem, ett folkhälsoproblem, ett jämställdhetsproblem, ett osynlighetsproblem och ett brott mot mänskliga rättigheter. För att bekämpa våldet behövs insatser på olika nivåer och av olika myndigheter och man behöver vända sig till både våldsutsatta, våldsutövare och till de barn som kan ha bevittnat våldet.

”Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom att denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra det den vill”

5.1 Olika typer av våld

Fysiskt våld är ett brett spektrum av handlingar som sträcker sig från att hålla fast, knuffa, skaka och nypa till dödligt våld där den utsatte avlider.

Psykiskt våld kan vara kränkningar i ord och handling mot ens person, egendom och/eller människovärde, exempelvis att bli isolerad, kontrollerad, begränsad, utsatt för hot om våld, självmord eller hot mot annan närstående och husdjur.

Sexuellt våld är allt från att tvingas se på eller delta i sexuella handlingar mot din vilja till att bli utsatt för våldtäkt och sexuell tortyr. Sexuell påtryckning kan vara att tvingas ha sex på ett sätt och på en tidpunkt man inte önskar samt ha sex med andra personer, föremål och/eller djur.

Materiellt våld är våld riktat mot saker, exempelvis att emotionellt värdefulla ägodelar för vederbörande förstörs. Det kan vara slag och sparkar mot dörrar, förstörelse av möbler, kläder och slätklenoder.

Ekonomiskt våld är handlingar som kommer till uttryck genom exempelvis ekonomiska påtryckningar, vilka används som verktyg för att kontrollera och begränsa personen, exempelvis genom att tvingas vara hemma från jobbet, ta lån mot ens vilja eller att bli beroende av förövarens försörjning.

Latent våld är att du utifrån tidigare våldsupplevelser känner dig hotad eller rädd och

känner igen tecken på att våldet kan komma att upprepas. Latent våld är således när man vet att våld kan hända och att risken för nytt våld styr den utsattes liv i syfte att undvika att bli utsatt för våld igen.

6 Särskilt utsatta/sårbara grupper

Det är viktigt att förstå att våld i nära relationer kan finnas inom alla samhällsgrupper, men det är särskilt viktigt att beakta att det finns särskilt våldsutsatta grupper som det kan krävas extra stödinsatser kring, exempelvis människor med missbruksproblem, funktionsnedsättning, utländsk bakgrund, äldre, barn eller HBTQ personer.

6.1 Missbruk och utsatthet för våld

Våldsutsatta med missbruksproblem är en mångfacetterad grupp i fråga om social tillhörighet och typ av missbruk, framförallt kvinnor. Detta måste beaktas i arbetet för att stödja dem och att motverka våldet.

Missbruk kan bland annat leda till hälsoproblem, ekonomiska problem, bostadslöshet och kriminalitet. Att utöver detta utsätts för övergrepp i form av psykiskt, fysiskt och sexuellt våld gör att denna grupp och framförallt kvinnor är i behov av särskilda stödinsatser. Ytterligare en faktor som är specifik för kvinnor som lever i missbruk är att de ofta utsätts för våld av flera olika förövare.

När man talar om våld mot kvinnor är beroendet av den våldsutövande partnern ett centralt tema för att förstå de processer som kan äga rum i en nära relation. Kvinnor med missbruksproblem har oftare svårare att bryta upp från våldspräglade relationer då partnern kan vara den som förser henne med droger och därmed upprätthåller hennes missbruk.

Partnern kan också fungera som ett skydd för kvinnan mot andra förövare, speciellt om det är partnern som tillhandahåller bostad. Det blir då ytterligare en faktor som gör det svårare för kvinnan att bryta upp. Det förekommer även att den våldsutövande partnern på olika sätt försöker hindra kvinnan från att få hjälp med sitt missbruk för att på så sätt förhindra att hon bryter upp från relationen.

6.2 Barn

Barn som lever i en familj där det förekommer våld är mycket utsatta. Ofta kan föräldraförmåga brista när den ena föräldern blir misshandlad då barnens behov lätt förbises. Barn upp till 18 år som bevittnat våld ska ses som brottsoffer. Barn som lever med våld i sin vardag, antingen de bevittnar eller själv utsätts påverkas ofta allvarligt, vilket kan leda till negativa konsekvenser under uppväxten.

6.3 Funktionsnedsättning

Våld mot funktionsnedsatta är ett relativt osynliggjort samhällsproblem och studier visar på att funktionsnedsatta är utsatta för våld i högre utsträckning. Bristande kunskap bland yrkesverksamma medverkar ofta till att de våldsutsatta inte får ett bra bemötande eller ett adekvat omhändertagande.

Personer med funktionsnedsättning utsätts ofta för våld av sin partner eller en tidigare

partner, men förövaren kan också vara till exempel en färdtjänstchaufför, hemtjänstpersonal eller en personlig assistent. Ibland är förövaren dessutom både partner eller nära familjemedlem och den person som är anställd för att ge henne vård och assistans. Oavsett relationen mellan våldsutsatt och förövare kan det finnas en betydande maktobalans.

6.4 Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersförtryck förekommer inte i alla gruppcentrerade familjer utan i de familjer vars tankemönster präglas av hederstänkande och skam. I dessa familjer är kollektivet centralt och släkten har stor påverkan på individen. I dessa familjer premieras ofta pojkarna som anses vara mer värda än flickor. Flickornas tillvaro begränsas för att deras agerande och sätt att vara inte ska påverka övriga släktens anseende och status negativt. Pojkar blir även de utsatta i dessa familjer, kanske inte alltid för fysiskt våld men de kan bli utsatta för psykiskt våld i form av att de blir tvingade att utföra våld mot andra familjemedlemmar/släktingar.

Hedersförtryck innefattar inte alltid fysiskt våld utan ett förtryck där man fråntas rätten att bestämma över sitt liv. Den enskilde får exempelvis bara umgås med vissa personer, får inte utbilda sig eller klä sig på ett visst sätt. Hotbilden mot den enskilde kommer från en stor grupp människor och innefattar exempelvis olaga hot, bortförande, utpressning, tvångsäktenskap, misshandel, mordhot och mordförsök vilket gör att skyddat boende på annan ort är nödvändigt.

Inom gruppen för hedersrelaterat våld och förtryck förekommer även könsstympning. Könsstympning av flickor och kvinnor görs för att kontrollera flickors och kvinnors kroppar och sexualitet och har bland annat att göra med föreställningen om att mäns och familjers heder är kopplad till kvinnors och flickors sexuella beteende.

Hela släkten behöver inkluderas i förändringsarbetet, i synnerhet släktens överhuvud som utifrån hierarkisk ordning har stor påverkan på övriga släkten.

6.5 Våld mot äldre

Våld mot äldre och framförallt kvinnor är ett allvarligt samhällsproblem som fått ökad uppmärksamhet under de senaste årtiondena. Bristande kunskap eller stereotypa föreställningar om att äldre kvinnor inte utsätts för våld, framför allt inte sexuellt våld, riskerar även att leda till att kvinnorna inte blir trodda när de försöker berätta om sin situation. Därigenom försvåras deras möjligheter att få stöd och hjälp.

Situationer där en äldre kvinna utsätts för våld av sin partner kan se olika ut. I en del fall kan kvinnan ha varit utsatt för våld från sin partner under större delen av sitt vuxna liv. I andra fall kan en partner börja utsätta en äldre kvinna för våld först efter det att hon blivit äldre.

Äldre kvinnor kan utsättas för försummelse, ekonomiskt utnyttjande, fysiskt, psykiskt och/eller sexuellt våld. Försummelsen kan vara såväl aktiv och medveten som passiv och omedveten.

6.6 Våld i HBTQ relationer

HBTQ står för homo-, bi-, trans och queerpersoner. Homo- och bisexualitet handlar om sexuell läggning och val av partner. Transpersoner är ett samlingsnamn för en rad olika identitetskategorier som handlar om normöverskridande könsidentiteter och/eller

könsuttryck.

Queer är ett brett begrepp som kan betyda flera olika saker men i grunden är ett ifrågasättande av heteronormen. Många ser sin könsidentitet och/eller sin sexualitet som queer. Queer kan innebära en önskan att inkludera alla kön och sexualiteter eller att inte behöva identifiera/definiera sig.

7 Kommunstyrelsens ansvar att upptäcka våld

Det ingår i kommunstyrelsens samt socialtjänstens uppdrag att uppmärksamma medborgare och klienter som visar indikationer på att vara våldsutsatta och verka för att dessa ska få adekvat stöd och hjälp. En förutsättning för att kunna erbjuda den våldsutsatta adekvat vård, stöd och hjälp är att våldsutsattheten upptäcks. Det är viktigt att ett aktivt och uppsökande arbete som är riktat till dem som utsätts för våld av närstående pågår.

Flera studier på området visar på samma sak; om man inte ställer frågor om våld berättar den våldsutsatta inte. Man måste fråga för att få veta. Studier visar också att man inte behöver vara rädd för att fråga om våld utifrån att personen skulle ta illa upp över detta. De flesta personer tycker att det är bra att man frågar, oberoende av om de har våldserfarenhet eller inte.

Det viktigaste är inte hur man ställer frågan utan att man ställer frågan överhuvudtaget och är beredd att ta emot svaret. Ofta krävs det att man frågar flera gånger för att personen ska våga berätta.

7.1 Insatser

Socialtjänst skall erbjuda stöd och insatser akut, eller på kort eller lång sikt, detta beskrivs närmare i rutin för våld i nära relation.

Exempel på insatser kan vara:

- Råd, stödsamtal och behandlingsinsatser.
- Vägledning och stöd vid kontakt med andra myndigheter.
- Underlätta praktiskt och ekonomiskt för målgruppen att kunna ta del av Utvägs, Kvinnohuset Tranans och Kvinnojourernas verksamhet.
- Förmedling av kontakt med frivilligorganisationer och andra aktörer.
- Akut boende och stöd att söka och anskaffa ett nytt permanent boende.
- Råd och stöd i familjerättsliga frågor.
- Göra en strukturerad risk- och säkerhetsbedömning.
- Sekretesskydd.

8 Kommunstyrelsens organisation av arbetet mot våld i nära relation.

8.1 Intern samverkan

Anställda inom kommunen har samtliga ansvar för att upptäcka våld i nära relation. Det är därför viktigt med kännedom om våld, dess konsekvenser och hur man kan upptäcka

förekomsten av våld. Det är även viktigt att alla har kunskap om kommunstyrelsens arbete mot våld i nära relationer. Det skall inom verksamheten för Socialtjänst finnas en ansvarig samordnare för våld i nära relation som har till uppgift att:

- Handlägga ärenden som rör våld i nära relation
- Samordna insatserna för de våldsutsatta, de våldsutövande och för barn som upplevt våld.
- Arbeta med metodutveckling.
- Upprätta rutiner för hur arbetet ska bedrivas.
- Initiera intern och extern samverkan.
- Ingå i Utvägs och Länsstyrelsens nätverk.
- Samarbeta med socialtjänsten i närliggande kommuner kring arbetssätt angående våld i nära relationer genom Utväg Skaraborg vilka bjuder in till träff två gånger/termin.
- Verka för kompetenshöjande insatser och information för anställda inom verksamheten Socialtjänst.

Se vidare samlad informationspärm för våld i nära relation för mer information om samverkan.

Samordnaren är placerad inom verksamheten Socialtjänst i vuxenenheten.

Samordnaren sammankallar vid några tillfällen per år till en intern samverkansgrupp för våld i nära relation, ViR. I samverkansgruppen behandlas även frågor kring könsstämning. I gruppen ingår en representant från varje enhet inom Socialtjänst samt representant/er från verksamheter inom Vård och omsorg, Barn och utbildning samt Kultur och fritid. Externa samverkanspartners som ingår i gruppen är barnavårdscentralen, mödravårdscentralen och vårdcentralerna. Representanterna har ansvar för respektive verksamhets/enhets arbete och ska kunna stötta övrig personal i verksamheten/enheten i arbetet mot våld i nära relationer samt vid behov kunna kontakta samordnaren för vidare råd och stöd. Syftet med gruppen är att skapa samverkan och samsyn, dela kunskap samt kartlägga behov.

8.2 Extern samverkan

Samsyn och samverkan är väsentligt för att våldsutsatta, våldsutövande och barn som kan ha upplevt våld skall få det stöd som de behöver och har rätt till.

Sedan 1996 pågår i Västra Götalands Skaraborgsregion en myndighetsövergripande verksamhet i arbetet mot våld i nära relationer som leds av Utväg. Samverkande myndigheter är polisen, åklagarkammaren, kriminalvården, hälso- och sjukvården samt Skaraborgs 15 kommuner genom socialtjänsten. Utväg samarbetar med Kvinnohuset Tranan, Kvinno- och brottsofferjourer samt med Rädda Barnen.

Utväg administrerar ett kontaktpersonsnätverk med representanter för de samverkande myndigheterna. Kontaktpersonerna fungerar som en länk mellan Utväg och den egna organisationen. Utväg har i sin specialistfunktion en konsultativ uppgift i förhållande till kommunerna.

9 Kvalitetssäkring

9.1 Uppföljning

Kommunstyrelsen skall kontinuerligt följa upp att arbetet mot våld i nära relationer för att säkerställa att arbetet håller en god kvalitet.

Kommunstyrelsen skall ha en rutin för att årligen ta fram statistik på förekomst av våld i nära relation i kommunen. Uppgifterna ska avse samtliga ärenden som kommer till kommunstyrelsens kännedom.

9.2 Metodutveckling

Kommunstyrelsen skall verka för att i samarbete med Utväg utveckla och utforma metoder för att kunna ge målgruppen stöd och hjälp utifrån den bästa tillgängliga kunskapen om målgruppens behov och vad som ger bäst resultat. Utvecklingen avser även synliggörande av våldet och ett uppsökande arbete. De insatser som erbjuds skall vara av god kvalitet.

Utväg ska verka för regional utveckling och nationell forskning.

9.3 Översyn av riktlinjer

Riktlinjerna ska ses över en gång per år och revideras vid behov. Samordnare är ansvarig för revidering.